Redaktionellt

Var så goda! Meta 2018 är det fjärde numret sedan nystarten år 2015. Vi är glada att kunna meddela att det redaktionella arbetet nu löper på bra och att nästa år kommer firas med pompa och ståt. **Meta fyller då 40 år!** I skrivande stund har planeringen för detta evenemang kommit igång. Meta 40 år vill vi bland annat fira med ett brett och fullmatat jubileumsnummer som bland annat speglar Metas historia. Med temat *Från Skåne till Sapmi och världen* vill vi understryka den historiska arkeologins geografiska bredd idag. Något att se fram emot!

Gemensamt för artiklarna i detta nummer att de alla lyfter fram den handlande människan. Människan som aktör har varit ett teoretiskt perspektiv inom arkeologin under de senaste åren, det är tydligt att detta nu har fått ett genomslag inom såväl uppdragsarkeologi som forskning.

De inledande artiklarna i Meta 2018 utgår från den medeltida stadens befolkning ur skilda synvinklar.

Rune Edberg lyfter fram den internationella forskningen kring furstinnan Anna Jaroslavna i *Sigtuna –Kiev – Paris - Olof skötkonungs ättlingar i politiskt korsdrag*. Anna, som var dotterdotter till Olof Skötkonung, blev genom sitt giftermål, drottning över Frankrike. Under det gångna året 2017 blev hennes liv och gärning föremål för en ordväxling på högsta politiska nivå mellan Frankrike, Ryssland och Ukraina. Edberg har tidigare skrivit om Annas spännande och intressanta liv och fortsätter här att sätta in det i både sin samtid men även i nutid.

Mats Roslunds bidrag *Stadsbor - urbana aktörer, subjektiv interaktionism och social neurovetenskap i tidigmedeltidens Sigtuna och Nyköping* är en av flera artiklar som har sin upprinnelse i ett seminarium i Lund tillägnat Hans Andersson på hans 80-årsdag (se även Meta 2017). Roslunds artikel inleds med kritisk granskning av urbanitetskriterier och begreppen urbanitet /urbanism. Han menar att dekonstruktionen av dessa begrepp inte har stärkt forskningen om städer. Roslund introducerar istället ”subjektiv interaktionism” och ”social neurovetenskap” som användbara teoretiska och metodiska infallsvinklar. Genom två fallstudier – Sigtuna och Nyköping – visar han nya vägar att nå fördjupad kunskap om en aktörsinriktad urban arkeologi.

Stefan Gustafsson & Anna Lagerstedt lyfter fram markanvändning och den tidiga urbaniseringen i *Markberedning som en källa till urbaniseringsprocesser - med exempel från kvarteret Fältskären i Enköping*. Artikeln utgår från en uppdragsarkeologisk undersökning i Enköping där detaljer kring

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 09:26:46

stadsbildningsprocessen synliggjordes genom omfattande markberedande åtgärder i strandzonen. Artikeln redovisar de tolkade huvudfaserna inom kvarteret och diskuterar den bebyggelseexpansion som sker under början av 1100-talet. Vilka konsekvenser får den för mark- och utfyllnadsarbeten samt bebyggelsen i strandzonen under loppet av 1200-talet? En jämförelse med Nyköping och Jönköpings strandnära bosättningar görs även.

Liisa Seppänen diskuterar renhållning och hygien i *Dirt, dung and sanitation in the medieval Turku - (Mis)Conceptiones of medieval sanitation*. Den medeltida staden är ofta karaktäriserad som en smutsig och ohygienisk plats om man ser till hur de städerna presenteras i populära skrifter och böcker. I artikeln lyfts föremål och invånarnas handlingar fram som syftade till att förbättra livsmiljön i Åbo under medeltiden. Stadens befolkning hade på vilja och möjligheter. Seppänen visar att detta inte var något som särskilde Åbo från andra städer i Nordeuropa. Ett problem är hur vi ska nå ut med denna kunskap utanför den snäva akademiska kretsen. Seppänen efterlyser utvecklade och detaljerade miljöanalyser av medeltida kulturlager och konstruktioner.

Artiklarna om staden och dess människor följs av två artiklar om gravlagda individer från vikingatid respektive 1500-tal.

Matthias Toplak diskuterar i sin artikel *Deconstructing the deviant Burials - Kopparsvik and the Rite of Prone Burials in Viking Age Scandinavia* en intressant nytolkning av ritualen att gravlägga den döde på mage med ansiktet nedåt. Begravningsriten förekommer i olika kulturella kontext och har tidigare tolkats som ett tecken på en s.k. avvikande begravning med syfte att förödmjuka den döde eller avvärja övernaturliga hot. Matthias kan emellertid med utgångspunkt från gravfältet Kopparsvik på Gotland visa på att riten snarare handlar om en variation av en norm som sannolikt har en religiös innebörd och handlar om att tilldela någon en speciell identitet. Enligt såväl arkeologiska som historiska källor kan den dödes placeringen på mage med ansiktet nedåt indikera en gest av ödmjukhet inför Gud.

Anders Hanssons artikel *En samisk återbegravning* är en artikel som behandlar flera dimensioner av en samisk begravning. Det handlar dels om den arkeologiska undersökningen 1986 av graven och dels om den forskningsinsats som gjordes av den gravlagda individen 2009, men inte minst om frågan om repatriering. Det var i samband med att frågan väcktes av samebyn om återbegravning som ett intensivt forskningsarbete startade. Detta gjordes i samverkan med samebyn och inför en snar återbegravning. Forskningsarbetet som inkluderade osteologisk

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 09:26:46

analys, isotopanalys och arkivstudier har givit mycket ny kunskap på individnivå om den gravlagda kvinnan, vilket mottagits väl av samebyn.

Martin Hansson, Pia Nilsson och Eva Svensson presenterar i artikeln *De obesuttnas arkeologi och kulturarv (ca. 1700–1900)* ett viktigt forskningsprojekt i relation till den nya kulturmiljölagen 2014. De lyfter fram de obesuttna på landsbygden som ett kulturarv som aktualiseras i och med lagens nya årsgräns för fornlämning till 1850. De visar också på potentialen i arkeologiska studier av landsbygdens obesuttna under tidigmodern tid.

Avslutningsvis kan vi i redaktionen med tillfredsställelse konstatera att även denna årgång med råge lever upp till syftet med META: att fungera som en plattform för alla som arbetar med historisk arkeologi inom såväl universitet, museer, myndigheter som inom exploateringsarkeologi. Ambitionen är att medlemmarna i Historisk arkeologisk förenings tillsammans ska utgöra ett aktivt forum för historisk arkeologi. Tidskriften är en sida av föreningens verksamhet (www.histark.se), som tillsammans med vår Facebooksida är viktiga kommunikativa element.

Glöm inte att det – på hemsidan – finns ett fantastiskt arkiv av artiklar från Meta från år 1979 fram till idag. Här kan du/man botanisera bland en mångfald av artiklar skrivna under skilda tider och utifrån skilda perspektiv.

Sist, men inte minst, vill vi påminna om att planeringen av Meta 2019 är i full gång.

Manusstopp 1 februari 2019

Det kommer att bli ett brett jubileumsnummer på temat *Från Skåne till Sapmi och världen*. Välkomna med era bidrag! Låt oss fylla den med spännande artiklar som visar den bredd som historisk arkeologi omfamnar från norr till söder och öster till väster!

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 09:26:46